

Minu kangelane Kasemaa

Andrus Kasemaa. Minu kangelased. Tallinn: Varrak, 2025. 293 lk.

Kohtusin Andrus Kasemaaga eelmisel suvel roosiaia vastuvõtul 20. augustil. Istusin parajasti oma sõbraga lauakese taga, sõin mingit uhket rooga ja libistasin veel uhkemat joogikest oma üles-

mukitud huulte vahelt kurgust alla – **kui äkitselt nägin teda!** Täiesti tavalises jopis üks blond peanupuke, natuke segaduses, parasjagu pildistas ta aia uhket vaadet ja/või mängivat bändi. Alguses mõtlesin, et äkki ma eksin, kuid pikema vaatlemise peale sain aru, et tegemist on tõepoolest *the one and only* – Kasemaaga! Mõtlesin endamisi siis: „Juhhei, siin on minu võimalus!” Lugeja võib arvata must mida tahes, aga inimeste juurde ma esimesena naljalt end esitlema ei lähe (ja seda sugugi mitte

uhkusest ega ülbusest, vaid pigem seetõttu, et ma pelgan inimesi), aga Kasemaa raamatute lugemine kuidagi nagu tekitas mus juba ammu tunde, et **see** on minu inimene. Ja kaugelt vaadates tundus ta suhteliselt... ohutu. Niisiis võtsin südame rindu ning hakkasingi kontsadel kõmpima selle jopis blondi venna poole.

Tuleb välja, et Kasemaa pole mitte lihtsalt sõbralik, vaid **väga** sõbralik inimene! Ma ei jõudnud end tutvustadagi, kui tüüp juba kallistas mind ja kohe mitu korda (no võimalik, et ta oli õnnelik selle üle, et keegi tuli temaga rääkima, kuigi vaevalt, arvan, et tal on ükstapuha sellest). See avaldas mulle väga tugevalt muljet, sest vaevalt et Eestis on teist sellist kirjanikku, kes kohtleb ja vaatab sind nagu ammust sõpra. Muidugi ma ei eelda, et Kasemaa kõikide teistega nii käitub, võimalik, et minu loomingu ja mina (vastu)sümpatiseerin tallegi, aga võimalik, et ta ongi lihtsalt väga soe ja **normaalne** inimene, kes ei pea end jumal-teab-kelleks jumal-teab-mis-põhjusel.

Miks on vaja sellist sissejuhatust, kas loomingu ei seisa selle loojast lahus? Nii ja naa. Tavaliselt loen arvustatavat teksti – või vähemalt püüan – ilma liigselt autori peale mõtlemata, aga siinkohal on paslik ikkagi sedastada: ma ei saa olla üheski mõttes objektiivne Kasemaa loomingu suhtes, sest mulle tõesti väga-väga meeldib ta inimesena! Sellest sõltumata püüan järgnevalt näidata, miks ta uus raamat on ikkagi bänger.

Pretensioonitu inimese pretensioonitu kirjandus

Kasemaa raamatust „Minu kangelased” on kirjutanud arvustuse juba nii Gregor Kulla kui ka Riste Sofie Käär.¹ Mõlema arvus-

¹ **G. Kulla**, Kangelased ja ärapanijad. – Vikerraar 2026, nr 1–2, lk 157–162; **R. S. Käär**, Saja rahva lood: Kasemaa muinasjutte. – Värskes Rõhk 2026, nr 100, lk 111–115.

taja kohta on intervjuude-vestluste põhjal teada, et nad on tundnud või näinud pealt mingil eluperioodil just nimelt *seda*, millega üks normaalne eestlane end eales ristida ei tahaks. Ja see on vaesus. Lugesin noid häid arvustusi, milles mõlemad toovad välja *selle*, ja jäin mõtlema, kas mulle anti Kasemaast kirjutada samal põhjusel. Et näe – ka vaene! Või noh, keegi, kes on sellest kuskil avalikult jahunud. Ja oma luuleski... Et kohe ei kohku ära Kasemaa kirjeldatud „kangelastest”? Tõsi ta on, ei kohku! Aga sellest va vaesusest ma siiski kohe üldse rääkida ei tahaks.

Läbi ja lõhki linnainimesena, betooni keskel üles kasvanuna on mul Kasemaa uut raamatut lugedes hoopis tunne, et rohkem räägib see mulle siiski suuresti tundmatust, nimelt küladest ja nende mahajäämusest, alevikeängidest, väikelinna veidrikest. Eks omamoodi külahulluna mõjub Kasemaa raamatute minajutustajagi. Sest mingid filtrid on tema kirjutistest alata puudu. Mõneti meenutab see kirjanduslikku Tourette'i sündroomi: Kasemaa paiskab lugeja ette pidevalt niisugust teksti, mida üks „normaalne” inimene-kirjanik ehk ei tihkaks üles kirjutada. Ajal, mil peab olema patrioot, kirjutab Kasemaa, et sõda on nõme ja üldse, mis viga olla tegelikult desertöör! Päris nii vänge kui „Vanapoiss” – kus teadupärast romantiseeriti kohati lausa eestlaste Sibirisse saatmist – uus raamat siiski pole. Ajas on Kasemaa läinud muide aina empaatilisemaks. Näikse, et ta tõesti jälgib pingsalt enda ümber toimuvat ja paneb siis ladinalt selle justkui päevikuvormis kirja ning kui piisavalt teksti on toodetud, otsustab selle kaante vahele teistele lugemiseks kokku põimida. Kõige sümpaatsem selle juures: Kasemaa üldse ei varja seda, et ta on selline ladna kirjanik. Ei varja ka iseenda pime-tähni, vahepeal saab raamatust lugeda täitsa onuheinolikke kommentaare näiteks naistele ja meestele sobivate tööde kohta.

Seega ei ürita see teos paigutada kuskile trendikasse *woke*-voolu, olla kuidagi teemas, sunnitud päevakajaline. Iseenesest on muidugi huvitav, et mitmed kriitikud räägivad Kasemaa raamatuid arvustades alataasa vaesusest. Mulle nimelt tundub, et see pole üldse ta raamatute teema! Või noh, eks mõneti on, aga mulle paistab huvitavam analüüsida neid hoopis teises võtmes.

Klatšimoor, tulnukas ja biitnik

Kasemaa on *road-trip*-kirjanik. Minajutustaja on nagu biitnik, kes pole siiski üksik põhjusega mässaja, vaid niisugune, kes tihti emme kõrval mööda Eestit tuhi-seb ja seda avastab. Narko, naiste, jatsu ja *rock'n'roll*'i asemel on hoopis tolmunud raamatud, vanad inimesed ning keskmiselt huvitava jutu kuulamise võimalus. Ning selleks reisib ta nii mööda Eestit ja selle halvasti valgustatud kohti-tähne kui ka teiste ja enda mälu radu mööda – ühtaegu füüsilisel ja vaimsel maastikul. Tekst on pidevas kulgemises, ja raamat ise on üks suur kulgemine – tegelikult võiks öelda, et Kasemaa kangelased pole niivõrd tegelased, keda raamatus kirjeldatakse, kuivõrd teatud elutunnetus, ja seda elutunnetust evivad hetked, riided, paigad, sõnad. Adidase dressid näiteks, mille kandmisest saab minajutustaja jaoks venelaste sissetungi ajal elu ja surma küsimus: teadupärast kannavad vene *gopnik*'ud Adi dresse ja kui me terveks jääda tahame, peame sulandumiseks neid samuti kandma! No ütle, kas pole mitte hea leid, sõgetore ja eluterve ironia Kasemaal?

Seetõttu võibki autor rääkida nii nõukaajast kui ka uuemast eesti ajast või ajast, mida pole veel olemas – asi pole perioodide kirjeldamise katses, eri etapid on raamid või kontekstid, mille kaudu saab rääkida hoopis olulisemast. Sellest, mis meid üldse inimeseks teeb, ükskõik mis ajajärgul. Kasemaa minajutustaja on nagu tulnukas,

kes üritab ümbritsevast ja inimestest neid jälgides sotti saada, olles mõneti võõras iseendalegi. Midagi enesestmõistetavat siin maailmas pole, uudistada võib kõike ja kõiki! Ning lisaks sellele, mida inimesed enda kohta räägivad, kirjeldab autor neid tihti ümbritseva kaudu: kodu, asjad, töö, tööriistad, riided, nõud. See, et autoril on ligipääs nn vaesemale kontingendile, räägib pigem sellest, kes minajutustaja ise on, kuhu ta kuulub. Võib ju öelda, et Kasemaa on empaatiline autor, „kes märkab”, suunates oma pilgu noile, kellele seda pilku tavaliselt ei suunata, aga fakt on see, et see on ühtlasi minajutustajat ümbritsev „reaalsus”. Tegelikult väga paljude Eesti inimeste reaalsus. Mõneti polegi autoril võimalust suunata oma pilku kuhugi mujale. Ning kuigi mõni võiks niisugust reaalsust elades ja jälgides või sellest mõeldes võtta enesele eesmärgiks sellele vastanduva fantaasia-kirjanduse loomise, on Kasemaa otsustanud suumida just **se**da, mis ta ümber on. Vast aimates, et seal peitub rohkem kui näiteks igavasse (ülem)keskklassi kuuluva inimese eluolus. Milleks unistada kaugemast ja ilusamast, kui lähedal on taoline ammendamatu „kullavaramu”?!

Pisikeste risoomide jumal

Ei saa öelda, et „Minu kangelased” on romaan, pigem on see pikematest vinjetidest koosnev „album”, milles tegelaste väljajoonistamise kaudu antakse pano-raamsem vaade nn väikeste inimeste eluolule pidevalt muutuvast maailmas. „Väikest inimesest” polegi ehk mõtet rääkida romaanivormi, vaid ikka kirjanduslike sutsakate kaudu. Ses mõttes toetab Kasemaa vormiline valik seda, **kuidas** on ta kedagi või midagi kirjeldanud. Kuigi läbiv on pildialbumi loogika, joonistub selgelt välja tegelasi koos hoidva risoomi olemasolu. Ma ei hakka siinkohal Deleuze'i ega Guattarid tsiteerima, Kasemaa naeraks

mu lihtsalt välja. Aga mulle tundub, et kogu oma teatud inimtüüpide kirjeldamise armastuse juures on autor mingite võrkude tabaja ja kuduja. Autor on nagu ämblik! Tema tekstidki on suuremalt jaolt sündinud dialoogiliselt, dialoogis teis(t)ega. Minajutustaja tegeleb raamatus kõige rohkem ju kuulamisega. Ning kuulates ilmneb paratamatult too lihtne tõde: me kõik oleme „oma teiste” ja kontekstide tulemid. Vahepeal isegi kontekstide orjad. Aga kontekst on oluline, sest see on liim, mille kaudu on kõik omavahel seotud. Selleks kontekstiks saab olla Eesti, aga ka Teine Eesti või hoopis Teatud Elutunnetus. Inimene on sotsiaalne loom, risoomne taim, väike putukas teiste putukate kõrval. Kasemaa näitab raamatust raamatusse, kelle ja millega ta on pidevas dialoogis: raamatud, vanad leсед, naised, vaesed, lähedased, ilmajäetud, külad, ilmad, alevikud, nomaadlus, mäletamine, kuulamine jne. Tema teoseid võiks edukalt analüüsida muu hulgas ökofeministlikust teoriast

lähtuvalt, lisaks risoomsele mõtlemisele on siin kõnekas ju elusa ja elutu põimumine agentseks „miskiks” (nagu ka Mudlumi teostes), mingiks vaibiks, mis raamib seda, kuidas autor midagi või kedagi kirjeldab. Kui Timothy Morton on meist suuremate – ja selle tõttu raskesti kirjeldatavate fenomenide (nagu kliimamuutus) – käsitlemiseks välja pakkunud hüperobjekti mõiste, võib „Minu kangelasi” kirjeldada selle vastandi kaudu: hüpoobjektikirjandusena. Silmale märkamatu, aga ometigi olulise ja inimese elu raamivate fenomenide kirjeldusena. Ja mulle tundub, et niisuguseid hüpoobjektikirjanikke on meil hädasti vaja, sest kes ikka viitsib suumida sisse kuhugi paksu tolmukihi alla, otsida noid raamatuid ja inimesi ja seda miskit, mis meid kõiki justkui nähtamatu niidina ümbritseb. Niisugusele miskile ei oskaks sõrme peale panna üks „suuri” asju taga ajav kirjanik.

SVETA GRIGORJEVA